

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Соціально-гуманітарний факультет

Кафедра освітології та педагогіки

КУРСОВА РОБОТА

з педагогіки на тему:

«ВПЛИВ РОДИННОГО СПІЛКУВАННЯ НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДИТИНИ У РАНЬОМУ ВІЦІ»

студентки групи ДОІ-21
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Зяї Марти Петрівни

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат педагогічних наук, доцент
Главацька Ольга Леонідівна

Робота захищена з оцінкою:
Національна шкала: _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS_____

Тернопіль – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПЛИВУ РОДИННОГО СПІЛКУВАННЯ НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДИТИНИ У РАННЬОМУ ВІЦІ	5
1.1. Сім'я як первинний природний інститут розвитку мовлення дитини у ранньому віці.....	5
1.2. Дослідження особливостей розвитку мовлення дітей на етапі.....	8
раннього дитинства.....	8
1.3. Профілактика мовленнєвих порушень у дітей раннього віку	11
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ РОДИННОГО СПІЛКУВАННЯ НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДИТИНИ РАННЬОГО ВІКУ	14
2.1. Значення батьківської діяльності у розвитку мовлення дитини від народження до трьох років	14
2.2. Методика розвитку мовлення дітей раннього віку	16
2.3. Методичні рекомендації батькам щодо розвитку мовлення	19
дитини у ранньому віці	19
ВИСНОВКИ	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	266
ДОДАТКИ.....	288

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сім'я – мікросоціум у якому, в перші роки життя під ретельним наглядом батьків формується та розвивається дитина. З моменту народження сім'я займає найважливішу роль у вихованні і становленні дитини як особистості. Рання вік є одним із найвагоміших періодів у психічному та фізичному розвитку дитини. У цьому етапі відбуваються якісні зміни у розвитку функцій кори великих півкуль мозку, збільшується працездатність нервової системи, активно розвивається мовлення, формується здатність до наслідування. Цей етап життєво-важливий для дитини та її батьків, тому що мовленнєвий розвиток дітей започатковується з перших днів життя і розвивається швидкими темпами за умови постійного спілкування дорослих з дитиною. Важливо створити для дитини в сім'ї з перших днів її життя сприятливе розвивальне мовленнєве середовище.

Важливість комунікативно-мовленнєвого розвитку у процесі становлення особистості та індивідуальності дошкільника описали у своїх працях А. Богуш, Калуська Л, В. Кузьменко та ін.

Основою всього психічного розвитку дитини у віці від народження до трьох років є формування мовлення. Розвиток мовлення взаємопов'язаний з розвитком мислення. Тобто в ньому відбувається процес мислення і його результати, та думка, що оформлена під час мовлення стає правильнішою та усвідомлюється набагато краще. Малюк опановує зрозумілі йому факти навколишнього життя через слово та спостереження. Мова – могутній спосіб передачі знань дітям про все, що є на світі: навколишній світ, побут, суспільні явища, природу і тому подібне.

За допомогою слова дитина ознайомлюється із предметами навколишнього середовища, вчиться розрізняти їх, виділяти головне, узагальнювати предмети за їх спільними ознаками. Це все дуже необхідно для ефективної підготовки малят до навчання у школі. Адже там вони зобов'язані навчитись слухати і розуміти мову вчителя, доповнювати відповіді однокласників, висловлювати свою думку.

Актуальність поставленої проблеми зумовила вибір теми курсової роботи:

«Вплив родинного спілкування на розвиток мовлення дитини у ранньому віці».

Об'єкт дослідження: розвиток мовлення у ранньому віці.

Предмет дослідження: вплив родинного спілкування на мовленнєвий розвиток дитини раннього віку.

Мета дослідження: дослідити особливості впливу родинного спілкування на розвиток мовлення дитини у ранньому віці, апробувати методику розвитку мовлення дітей.

Відповідно до мети дослідження було сформовано такі **завдання:**

1. Обґрунтувати значення сім'я як первинного природного інституту у розвитку мовлення дитини раннього віку.
2. Проаналізувати особливості розвитку мовлення дітей на етапі раннього дитинства.
3. Виявити мовленнєві порушення у дітей раннього віку та шляхи їх профілактики.
4. Розкрити значення батьківської діяльності у розвитку мовлення дитини 0-3 років.
5. Висвітлити методику розвитку мовлення дітей раннього віку, а також методичні рекомендації батькам щодо розвитку мовлення дитини у ранньому віці.

Для вирішення поставлених завдань використано комплекс теоретичних та емпіричних **методів дослідження:** теоретичний аналіз літературних джерел з метою визначення стану розробленості означеної проблеми, їх систематизація та узагальнення; емпіричні методи: спостереження, бесіда.

Структура курсової роботи. Курсова робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дослідження складає 31 сторінку.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПЛИВУ РОДИННОГО СПІЛКУВАННЯ НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДИТИНИ У РАНЬОМУ ВІЦІ

1.1. Сім'я як первинний природний інститут розвитку мовлення дитини у ранньому віці

Важливим фактором соціалізації особистості є сім'я. Основна функція сім'ї – це забезпечення фізичного та емоційного розвитку, пізнавальних здібностей та потенціалу дитини можливості його подальшого розвитку. Сім'я забезпечує дітям безпеку, закладає передумови формування ціннісних орієнтацій особистості та засвоєння основних соціальних норм. для дитини. Для дитини раннього дошкільного віку дім є тим первинним середовищем, яке істотно впливає на їхній фізичний, розумовий і мовленнєвий розвиток. Багато дослідників вважають сім'ю природним середовищем первинної соціалізації дітей, а також її матеріальною та емоційною підтримкою.

Розвиток малюка відбувається за слушних умов, які є у сім'ї. Ці умови в житті дитини передусім створюють батьки – вони перші, основні вихователі та вчителі.

Ранній вік дитини виконує важливу роль у її загальному розвитку. Основи здоров'я та інтелекту дитини закладаються в ранньому дитинстві. Цей етап унікальний ще й тим, що швидкий фізичний і розумовий розвиток дитини потребує особливої уваги батьків, лікарів, педагогів [2].

Відповідно до законодавства України сім'я є природним середовищем і матеріальною опорою для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного та соціального розвитку дитини і несе відповідальність за створення для цього належних умов. Кожен з батьків однаково відповідає за навчання, розвиток та виховання своєї дитини. Батьки або особи, які їх замінюють, мають право та обов'язок виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, поважати її гідність, готувати її до самостійного життя і праці [4].

Батькам слід пам'ятати, що мовленнєвий розвиток дітей започатковується ще з

перших днів життя дитини. І в жодному із наступних вікових періодів життя мовлення дитини не розвивається настільки швидко, як у ранньому віці. Але це можливо тільки за умови постійного спілкування оточуючих з дитиною. Важливо створити для дитини в сім'ї з перших днів її життя сприятливе розвивальне мовленнєве середовище. Дитина в періоди активного неспання повинна весь час чути мовлення дорослих [1].

Сім'я створює для дитини особливе середовище любові, розуміння та довіри. Хороше ставлення до дитини не може не викликати відповіді. Пряме емоційне спілкування з дорослими є основною діяльністю в дитинстві. Дитина швидко вживається, передає позитивні емоції, використовуючи для цього міміку. Вона все впевненіше шукає дорослого очима, повертається на його голос, звертає увагу здалеку і поступово починає заохочувати контакт поглядом, посмішкою та рухом, з радістю реагує на голос і посмішку дорослого, фокусує на ньому погляд, відповідаючи інтенсивними рухами, тобто це все можна назвати комплексом поживавлення. Малюк відповідає на звернення, знає, коли його будуть годувати. Емоційна реакція дитини найбільш активна в ігровій взаємодії з дорослими. Дитина реагує на забавлянки, потішки, пісеньки. З часом вона буде повторювати дії, які викликають позитивну реакцію дорослих. До кінця першого року життя немовля копіює тон, темп, мелодію голосу та вираз обличчя дорослого, повертається, коли його кличуть, і виявляє задоволену радість. Дитя розрізняє та розуміє імена людей, які її оточують, назви предметів і окремих дій. Відтворює окремі звуки мовлення та повторює знайомі йому слова [22]. З моменту народження малюка оточує неймовірний світ. Але особливо важливим є спілкування. Для малюків найголовніше – це емоційне спілкування, починаючи від елементарного, усмішок і очей батьків і рідних. Для дитини на цьому етапі розвитку дуже важливі такі особливості, як висота, інтенсивність та інтонація голосу батьків та оточуючих. Чим емоційніша мова переживань та почуттів, тим легше дитині контактувати та спілкуватися з іншими людьми в майбутньому, адже кількість людей з якими вона спілкується поступово збільшується. Комунікуючи з дорослими та однолітками, дитина змінює своє

спілкування, бо воно збагачується мімікою, емоціями та жестами. Мова запорука усвідомлення дитям навколишнього світу, свого місця в ньому, саму себе. Найбільше мовлення дітей формується в процесі спілкування з оточуючими [3].

Діти набувають навичок правильного спілкування в родині. Тому мовлення дорослих має бути взірцем для них. Усе, що роблять батьки для загального та мовленнєвого розвитку дитини, дуже важливо для її майбутнього. Для початку потрібно вчити говорити за прикладом. Тому батьки повинні розуміти, що відповідальність за мовленнєвий розвиток дитини в перші роки життя дитини повністю лежить на них.

Існує хибне розуміння того, що звуковимовна дитини розвивається самостійно, без будь-якого впливу і втручання дорослих. Тобто малюк сам поступово засвоює правильну вимову. Фактично, невтручання у формування мовлення дитини у більшості випадків призводить до затримки розвитку. Певні мовні порушення, які з'явилися у дитинстві, важко подолати в майбутньому. Тому чуйні, відповідальні та турботливі батьки завжди намагаються вплинути на формування мовлення дитини, починаючи з раннього віку. Для дитини дуже важливо з раннього віку чути правильну і чітку мову, бо формування якісного мовлення на пряму залежить від цього. Дорослі, коли комунікують із дитиною повинні розмовляти правильно, не перекручуючи та не спотворюючи слів, чітко вимовляти кожен звук, не поспішаючи, не «з'їдати» закінчення слів. «Сюсюкання» ніколи не є доречними і сповільнюють розвиток мовлення малюка. Багато слів, які діти чують, будуть спотворені, якщо дорослі не будуть звертати увагу на те, як вони їх вимовляють. Найчастіше потрібно звертати увагу на нові довгі і незнайомі дитині слова, вимовляти їх чітко та виразно. Потрібно навчити малюка дивитися на того, хто говорить, щоб він легше і краще запам'ятовував вимову дорослого.

Отже, батькам варто якнайбільше спілкуватися з дітьми, грати з ними, розповідати казки, спонукати дітей до правильної вимови, читання слів, речень. Не забувати, що вони, батьки, взірці для дитини.

1.2. Дослідження особливостей розвитку мовлення дітей на етапі раннього дитинства

Фізичне, психологічне та інтелектуальне виховання дітей починається ще з раннього дитинства. Добре розвинене мовлення є могутнім засобом оволодіння знаннями. Всі навички, а особливо правильне мовлення, розвиваються в сім'ї. Мовлення дитини будується за зразком рідних і найближчого її оточення: мами, тата, сестрички, братика, дідуса, бабусі чи навіть няні. Найчастішою причиною затримки мовлення дитини є невтручання батьків в процес утворення мови. Тому дуже важливо з раннього віку створювати в сім'ї умови для формування мови малюка. Дитині потрібно чути тільки правильну і чітку мову. Будь-які порушення мовлення часто викликають серйозну перепону в житті та діяльності дітей, негативно впливають на їх успішність та гальмують нормотиповий розвиток малюка. Дефекти звуковимови найчастіше бувають у дітей дошкільного віку та молодших школярів. Неправильність мовного розвитку негативно позначається на висловлюванні власних думок, оволодінні знаннями та формуванні особистості дитини. Недоліки вимови й мовлення бувають різними та виникають із усяких причин: через несприятливий мовний вплив; недостатній розвиток здатності аналізувати те, що ми чуємо; аномалії в будові органів мовленнєвого апарату внаслідок захворювання, послаблення здоров'я, тощо [12].

Для розвитку мови дитини вирішальними є перші роки її життя. Розвиток мовлення у цей час, поділяється на два етапи: перший – від 12 місяців до 17-18 місяців, другий – від 17-18 місяців до 3 років. У дітей раннього віку спрямованість розвитку мови така: розвиток розуміння мови дорослих; формування функцій узагальнення; збагачення словникового запасу; розвиток здатності до наслідування й удосконалення вимови; утворення граматичної будови мови [5].

На першому етапі продовжується розвиток розуміння мови, а на другому – збагачення словникового запасу та активний розвиток мовлення. Він відноситься до підготовчого періоду і поділяється на три етапи. Основна діяльність – емоційний обмін між дітьми та дорослими. Перший етап – від 1 до 5-6 місяців, провідна діяльність – емоційне спілкування дитини з дорослими. Він відзначається появою

перших передмовленнєвих реакцій. Від криків, перших мимовільних звуків і до появи белькоту – це найбільший складний голосовий утвір того періоду. Вважається, що активна мова дитини починається з белькоту. Він готує органи артикуляції до вимови звуків, слів та складів та звичайно сприяє розвитку фонематичного слуху.

Другий етап – 6-12 місяців, у ньому з'являється новий вид спілкування дитини та дорослих, це спілкування на основі розуміння мовлення. Малюк навчається розуміти, що все має свою назву. Слово стає надійним підґрунтям, яке удосконалює відображення дійсності, формує психічну діяльність і, звичайно, утворює нові форми мислення, уваги, пам'яті та дії. Дитина розуміє цілі речення у мовленні дорослих і відповідно реагує на ці, так звані подразники. Також мова у такий період суттєво впливає на розвиток сприймання та відчуттів, формування морального та інтелектуального потенціалу. У словниковому запасі однорічного малюка повинно бути 15-20 слів [17].

На другому році життя мовлення дитини дуже швидко та інтенсивно розвивається. На початку другого року життя діти починають швидко встановлювати зв'язки між словами та предметами, далі розуміючи мову дорослих. Поступово мовлення розуміється поза межами конкретних побутових ситуацій.

У другому півріччі дитина починає розуміти слова, що позначають стать і вік людини, назви предметів, предметів живої та неживої природи, назви кімнат у будинку, в якому живе дитина. Розуміння мови розвивається за допомогою жартів, віршиків та ігор. На кінець другого року життя з'являється узагальнення на основі загальних ознак, незалежно від величини, кольору, форми предмета. Словниковий запас дитини такого віку активно формується і налічує приблизно 50 слів.

У віці трьох років дитина сприймає інформацію з неймовірною швидкістю та зацікавленістю. Словник збільшується від 300 до 700 слів, удосконалюється звуковимова, відбувається розвиток діалогічного мовлення. Оволодіння граматиною, словотвором, лексикою перебудовує психіку дитини раннього віку. Тобто, комунікативні та мовленнєві навички, які малюк отримав забезпечують подальше

виховання та навчання особистості [2; 8].

Збагачення словникового запасу дитини трьох років в більшій мірі залежить від батьків та середовища перебування малюка. Найважливішим завданням дорослого – це збільшення словника дитини різними частинами мови: іменниками (назвами тварин, рослин, одягу, овочів, фруктів), дієсловами, прислівниками та прикметниками.

На третьому році життя збільшується мовленнєва активність дитини у спілкуванні з однолітками та старшими, іграх, самостійній діяльності. Це проявляється в бажанні складати різні казки та історії. Чим частіше дитина спілкується із дорослими, тим краще розвивається активне мовлення малюка. Під час третього року життя дитина кожного дня навчається та оволодіває рідною мовою, речення стають повнішими, проте важко дається вимова таких звуків, як Л і Р, З, Ш, Ж, С [17].

З початком розвитку предметної діяльності дитини – гри, конструювання, малювання, самообслуговування та вдосконалення пов'язаних з нею когнітивних функцій розширюється коло її вербального спілкування. Діти розповідають про побачене, просять розповісти, запитують, як краще здійснити задумане, з легкістю запам'ятовують вірші та казки. Мовлення стає провідним засобом спілкування.

З вищесказаного можна зробити висновок, що найважливішим досягненням дітей від 1 до 3 років є оволодіння мовленням (коротко про це можна прочитати у додатку А). Тобто, це освоєння рідної мови, вміння користуватися нею. Прийом пізнання себе у навколишньому світі. Ранній вік є сенситивним етапом для опанування дитиною мовлення і запорукою її майбутнього розвитку.

1.3. Профілактика мовленнєвих порушень у дітей раннього віку

У науковій літературі є чимало досліджень, присвячених проблемі розвитку мовлення та мовленнєвої діяльності дитини в цілому. Вчені (Р. Левіна, Є. Соботович, Н. Чевельова) вказують на різні недоліки у формуванні мовленнєвої діяльності та всіх її сторін, форм, видів, механізмів та операцій. У своїх дослідженнях науковці виділяють, що обов'язковим є вчасне проведення профілактичних робіт для попередження відхилень у мовленнєвому розвитку дитини. Перш за все, профілактика – попередні заходи для недопущення чого-небудь.

Профілактична робота може бути дієвою лише за умови повного знання про розвиток дитини, враховуючи вікові норми розвитку та сенситивні періоди, надалі стане запорукою гарного мовлення, адже мовлення – це найвагоміший критерій оцінювання розвитку дитини та її розумової діяльності.

Робота з профілактики та лікування мовленнєвого бар'єру в нашій країні є комплексною та послідовною. Л. Волкова розділила профілактику мовленнєвої недостатності на три напрями: первинну, вторинну і третинну. Кожен напрям профілактичної роботи має чіткі цілі, завдання та зміст [6].

Основною метою напрямку первинної профілактики є усунення можливості шкідливих факторів, що впливають на формування організму дитини, і факторів, які можуть порушити процес його нормального розвитку.

Майбутні батьки повинні моніторити свій стан здоров'я, ще до народження дитини. Тобто, їм потрібно вести здоровий спосіб життя, уникати стресових ситуацій та позбутися шкідливих звичок. Також до первинного напрямку відноситься профілактика після народження дитини. Для початку батьки повинні уважно спостерігати за раннім розвитком дитини. Це те, як малюк тримає голівку, сидить, ходить, робить перші звуконаслідування та каже перші слова. Не менш важливим є вчасне оперування розщеплень верхньої губи або ж піднебіння, підрізання короткого або прирощеного під'язикового вуздечка якщо ці порушення наявні у дитини [4].

У дитини повинен бути взірець, який забезпечить сприятливе мовленнєве оточення. Потрібно навчити дитину під час бесіди дивитися в обличчя

співрозмовника, бо зорове сприйняття артикуляції сприяє швидшому її засвоєнню. Забрати із вжитку слова-сюсюкання, це призводить до поганого засвоєння слів. Слід розвивати і дрібну моторику, яка також відіграє важливу роль в оволодінні повноцінним мовленням.

Зрозуміло, що попередити виникнення мовленнєвих порушень не завжди вдається, і тому є вторинна профілактика. Її головним завданням є применшення несприятливих наслідків вже діючих шкідливих факторів і запобігти виникненню вторинних і третинних порушень мови на вже наявній основі. Особливо важливе значення має своєчасна медична корекція. Є велика кількість лікарських засобів та препаратів, які допомагають швидкому дозріванню певних мозкових структур та налагоджувань їх функцій. Зазвичай, це дозволяє повністю подолати або значно полегшити вплив негативних чинників на подальший мовленнєвий розвиток дитини.

Завдання третинної профілактика полягає в тому, щоб запобігти повторному виникненню виправлених порушень мовлення. Таке може статись, якщо погано закріплений результат, тобто це попередження рецидивів. Такі «повернення» найчастіше трапляються при недостатньому закріпленні результатів логопедичної роботи. Напевне, найчастіше такий рецидив відбувається при заїканні. Неможливо, щоб знання і навички правильного мовлення, які тільки-що засвоїла дитина не можуть автоматизуватись відразу. Для цього потрібен певний проміжок часу і постійна робота із закріпленням цього досвіду [21].

В Україні діє розгалужена мережа логопедичних закладів, які здійснюють терапевтичне навчання та виховання дітей з вадами мовлення. Це дошкільні заклади компенсуючого типу, спеціальні групи загальноосвітніх дошкільних закладів, логопедичні пункти в поліклініках, заклади освіти. Зазвичай в логопедичні групи зараховують дітей з чотирьох років. Але якщо у дитини складні порушення мовлення (заїкання, алалія, загальний недорозвиток мовлення, ринолалія, дизартрія), то є можливість отримати корекційну допомогу з двох років. Зараз розробляється нова форма виховання, яка передбачає створення діагностичних груп для дітей раннього віку та надання їм відповідної медичної допомоги [14].

Нажаль, велика кількість дітей з певними проблемами розвитку перевіряється спеціалістами після трьох років, через те, що в такому віці немає психолого-педагогічної діагностики. Таким чином, втрачається найважливіший сенситивний період у формуванні психомоторних функцій. Дослідження свідчать про те, що дитина з вадами розвитку має більше шансів досягти найкращого для неї рівня загального розвитку, якщо їй з раннього віку надається кваліфікована допомога.

Вивчення дітей починається з бесід з батьками, під час яких збирається медична документація, з'ясовуються умови проживання сім'ї та методи виховання дитини. У процесі обстеження дитини, яка ще не говорить, відзначають наступні критерії та ознаки: наявність дзвінкого або ж приглушеного тембру голосу; лепету або гуління; те як дитина реагує на інтонацію; виконання простих вказівок. Особливості обстеження у віці від 11 до 13 місяців: звуковідтворення; здатність вибирати іграшки за інструкцією; дитина виконує основні словесні вказівки. Від двох років відбувається обстеження стану активного мовлення дитини, тобто це словниковий запас, вимова, структура речення, звуковимова та ін.

Задля профілактики мовленнєвих порушень потрібно спрямувати корекційну роботу на розвиток емоційного спілкування та розвиток сенсорики. Отже, батькам потрібно розмовляти з малюком, усміхатись, щось наспівувати; заохочувати до спостереження за навколишнім світом, звуками, предметами; ознайомлювати з яскравими предметами, що різні за формою та розміром; спонукати дитину до повторення слів чи складів та обов'язково розвивати дрібну моторику [18].

Таким чином, система раннього втручання передбачає створення оптимальних умов для виявлення, профілактики та корекції мовленнєвих вад, соціальної адаптації та інтеграції дітей у загальноосвітній простір.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ РОДИННОГО СПІЛКУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЯ У ДИТИНИ РАННЬОГО ВІКУ

2.1. Значення батьківської діяльності у розвитку мовлення дитини від народження до трьох років

Дуже часто буває, що сторонні особи мають кращий вплив, ніж батьки. Інколи ж трапляється і таке, що поведінка дитини з батьками стає більш негативною аніж з кимось іншим. Таке відбувається через зниження авторитетності батьків. Тому важливо розуміти, що в цьому випадку недолік саме у батьківській моделі поведінки та у стилі виховання. Авторитет батьків – один із найважливіших елементів в успішному вихованні дітей. Роль батьківського авторитету полягає в усвідомленні дитиною певних аспектів, тобто елементарним прикладом може бути: суть не в покаранні дитини, а в самотійному усвідомленні нею провини. Найбільшою помилкою є побудова авторитету на таких основах: авторитет підкупу, авторитет придушення, авторитет віддалі, авторитет доброти. Авторитет підкупу – слухняність купується подарунками або ж обіцянками, за хорошу поведінку «платять» дітям за встановленою таксою, заявляють: якщо будеш слухатися – куплю іграшку, велосипед, гаджет та ін. Авторитет придушення – батьки завжди у поганому настрої, часто хапаються за пасок, за кожну провину дитина отримує покарання, батьки таким чином домінують над дитиною. Авторитет віддалі – батьки тримають дітей на відстані, все роблять окремо від них. У батька і матері своє життя, а у дітей – своє. Авторитет доброти – батьки дозволяють дітям абсолютно все, стараються уникати будь-які конфлікти, готові відмовитись від усього, аби все було добре [9].

Завжди потрібно пам'ятати, що діти найчастіше наслідують власних батьків у поведінці. Тому, якщо у дитини погана поведінка, вона проявляє агресію, не дотримує обіцянок, не дотримується графіку користування гаджетами, то батькам потрібно звернути увагу на власні дії.

Домовленнєвий період відіграє дуже вагомий роль у засвоєнні і розвитку

мовлення та його пізнавального процесу. Батьки часто не усвідомлюють, чим ж він такий важливий, бо вважають, що якщо малюк не мовчить, то він навіщо з нею розмовляти. Тому причиною багатьох ускладнень в розвитку дитини може бути неповноцінне спілкування батька та матері із нею [11].

Найбільш відповідальний за розвиток період в житті дитини це період від народження до 3 років, в цей час формується особистість малюка, розвивається мовлення та моторні функції. Раннє виявлення порушень мовлення має особливе значення для подальшого повноцінного розвитку. І якщо у дитини уже наявне певне порушення, то у ранньому віці можлива корекційна допомога. Батьки часто не розуміють, а як так сталось, що їх дитина погано розмовляє. Дуже шкідливий вплив на формування центральної нервової системи і мовленнєвого розвитку дитини виконують ендогенні та екзогенні фактори. До ендогенних факторів у перинатальний період розвитку можна віднести: багатоплідну вагітність, токсикоз, несумісність резус-факторів матері та плоду, інфекційні захворювання матері під час вагітності, прийом матір'ю лікарських препаратів, стресові ситуації, нервово-психічні захворювання батьків, хронічні соматичні захворювання батьків, вживання батьками алкоголю, нікотину, наркотичних речовин, іонізуюче радіоактивне опромінення батьків, дію хімічних виробничих та побутових речовин, вроджені вади, відхилення від норми в анатомічній будові тіла плоду, гіпоксії плоду. До ендогенних факторів у період від народження дитини відносяться: генетичні захворювання дитини, захворювання нервової системи дитини, нейроінфекції, вади зору та слуху. До екзогенних факторів у перинатальний період розвитку входять: вік батьків, від якої вагітності дитина. До екзогенних факторів у період народження дитини відносяться: пологи (вони бувають дострокові, стрімкі, збезводнені, кесаревий розтин), стимуляція (механічна, хімічна, електростимуляція), родові травми, асфіксії. До екзогенних факторів у постнатальний період розвитку ми віднесли: інфекційні захворювання дитини, соматичні захворювання дитини, мовне середовище [19].

Для початку потрібно звернути увагу на свій спосіб життя, він повинен бути активним, звичайно, обов'язковим є виключення алкоголю та цигарок. Алкоголь

вважає клітини центральної нервової системи та інших частин тіла, порушує їхній розвиток в утробі матері. Найбільш згубний вплив алкоголю спостерігається під час внутрішньоутробного розвитку плоду. Окрім того, алкоголь може спричинити зміни у поведінці батьків, які можуть відбиватися на спілкуванні з малюком. До прикладу, страх та стрес у дитини, зменшення її бажання розмовляти, це все відбувається через нервовість або агресію, поява яких може бути спричинена алкоголем.

Отже, діяльність батька та матері має велике значення для розвитку мовлення дитини в період раннього віку. У період від народження до 3 років дитина активно вчиться мовленню, збагачує свій словниковий запас, розвиває мовленнєву реакцію та вміння спілкуватися з іншими людьми. Найважливіші фактори, які впливають на розвиток мовлення дитини в цьому віковому періоді – це оточення, домашнє середовище та стиль батьківської діяльності.

2.2. Методика розвитку мовлення дітей раннього віку

Розвиток мовлення дітей раннього віку – одне з провідних завдань педагогіки. Тому що, розвиток мовлення чітко пов'язаний з формуванням пам'яті, мислення, сприймання, уява та увага, тобто усіх психічних процесів. Водночас, є суттю цілеспрямованої пізнавальної діяльності дитини.

З 6 місяців варто проводити так звані індивідуальні заняття: звуконаслідувальні ігри, перегукування, розмови та схованки. Зазвичай, ще до 7 місяців у батьків з дітьми відбувається емоційне спілкування. Після 7 місяців варто це спілкування зробити трішки важчим, воно повинно бути більш ускладненим та змістовним. Від 10 місяців потрібно вчити дитину висловлювати свої бажання не тільки жестами, а й словами. Тобто потрібно пам'ятати, що дітям дуже комфортно передавати свої прохання через міміку, жести або ж рухи, але це заважає їм здобути таку навичку, як вербальне спілкування. Те, що батьки навчають дитину формулювати свої бажання, можна назвати «стимуляцією мовлення». Тому в такий період дорослим потрібно використовувати такі фрази: «Скажи, дай лялю», «Дай мамі лялю», «На ляля». У

другому півріччі першого року життя батько, мати та найближче оточення дитини для розвитку мовлення використовують пісеньки, забавлянки та утішки. Найбільш популярними можна назвати такі: «Сорока-білобока», «Киця кицю вчила», «Бігла мишка», «Ладусі», «Коза-рогата». Вони дуже важливі для діток, бо добре впливають на розвиток не тільки моторики рук, а й пам'яті, творчості, уваги та звичайно мовлення. Наприкінці першого року життя будь-яке слово — це сигнал для малюка, що спонукає до певної дії. Дуже добре буде засвоюватись матеріал, під час найбільшої зацікавленості дитини, тобто коли вона грається якоюсь іграшкою або ж розглядає певний предмет, а хтось із дорослих називає його. Для прикладу можна обрати м'яку іграшку, і хтось із дорослих каже: «Це собачка. Собачка каже: гав-гав», для кращого закріплення потрібно вживати слово в різних варіантах та інтонацією.

Головним методичним прийомом для розвитку мовлення у роботі із дітьми 1 року життя є показування та називання. Дитині буде дуже важко зрозуміти, про що розповідає дорослий, не побачивши цей предмет чи явище.

Під час другого року життя у дітей появляється активне мовлення, розвивається розуміння мовлення, практикування у звуконаслідуванні, наслідуванні слів та фраз. На другому році життя необхідно звертати увагу дітей на властивості, стан, якості та ознаки предметів. Наприклад: синя машина, маленький м'яч, смачний банан, кислий лимон. З часом потрібно ставити дитині запитання щодо цього предмета: «Це у тебе машина? Твоя машина велика чи мала? Чи можеш ти дати мені маленьку червону машину?».

Під час зборів на прогулянку або ж у садок потрібно називати частини тіла дитини, на які батьки одягають речі, і пояснювати, що це за речі, якого вони кольору. Для прикладу: «Зараз зима, на вулиці дуже холодно. Андрійку, що ти одягнеш? Куртку. Одягаємо теплу синю куртку. А шапка нам потрібна? Одягаємо на голівку білу шапку» [10].

Від 2,5 років діти мають розуміти де дівчинка, а де хлопчик, розрізняти людей за віком (дідусь, чоловік, хлопчик). Повинні відрізняти де жива і нежива природа. Наприкінці другого року життя малюки починають усвідомлювати минулі події, які

описують дорослі. Тобто можна сказати, що мовлення дитини в цей час розвивається нерівномірно, на початку двох років повільно, у другому півріччі – дуже швидко.

Стрімко розвивається мовлення дітей під час третього року життя. Малюки починають покращувати свою звуковимову, збільшується їх словниковий запас, розвивається діалогічне мовлення та засвоюється граматична будова мовлення. У цьому віці в дітей розпочинається криза трьох років, що є одним з найбільш складних періодів у їхньому житті. У мовленні дитини з'являється займенник «Я», вона все хоче робити самостійно, тому часто дитина буває упертою та дуже неслухняною. У цій кризі змінюються взаємовідносини між батьками та малюком. Коли дитина каже «Я сама (сам)» то це означає, що вона сепарується від батьків, а це дуже важливий етап у житті кожної людини [20]. Дорослі мають розуміти те, що перед ними вже маленька особистість, яка говорить про свої відчуття, бажання та переживання. Потрібно заохочувати дитину до того, щоб вона робила щось самостійно. Можливо у неї не все буде виходити з першого разу, проте не потрібно виконувати усе замість дитини, краще допоможіть та поясніть як правильно це зробити [21].

Для дітей дуже важливими є прогулянки на свіжому повітрі, це не тільки корисно для здоров'я, але й для збагачення словникового запасу. Гуляючи в парку, по вулиці, в сквері, біля озера чи річки потрібно розповідати дитині про живу та неживу природу, тварин, транспорт, будівлі, спостерігаючи за людьми говорити чим вони займаються та для чого. Для того, щоб інформація краще засвоювалась, можна використовувати показ та називання. Наприклад: «Це парк, тут багато дерев. У дуплах дерев живуть білочки. Білочки рудого кольору» [2].

Зробивши висновки із вище сказаного можна сказати, що методика розвитку мовлення дітей раннього віку є важливою складовою їх розвитку, що передбачає використання різноманітних вправ та завдань, що сприяють формуванню мовленнєвих навичок. Наприклад, говоріння, слухання, читання, письмо, розвиток словникового запасу та ін. Дотримання принципів індивідуального підходу, практичного використання мовлення, постійної підтримки та стимулювання є важливими умовами успішного розвитку мовленнєвих навичок дитини.

2.3. Методичні рекомендації батькам щодо розвитку мовлення дитини у ранньому віці

Дуже важливо для розвитку мовлення дитини створити батькам мовне середовище. Для початку уникаємо негативізму, тобто потрібно постаратись не говорити таких слів, як «повтори», «скажи». Найкращим варіантом буде повторно назвати предмет, який цікавить дитину. Або ж навпаки, сказати його неправильно, так дитина захоче вас виправити. Наприклад: перед дитиною лежить кубик, показуючи на нього можна запитати: «Хочеш цим погратись? Що це, це м'яч?», так продовжуємо доти, поки не побачимо результат. Також хорошим варіантом буде використовувати узагальнюючі слова. Поки словниковий запас дитини ще досить малий, то не варто її навантажувати важкими інструкціями, які вона не розуміє. Якщо ми хочемо, щоб малюк виконав якесь завдання, то це потрібно пояснити максимально лаконічно, чітко та зрозуміло. Наприклад: дитина гралась лялькою та конструктором, то це узагальнюючим словом є – «іграшки». Так можна попросити її покласти іграшки на полицю, після чого вона отримає схвалення від дорослого.

Як правильно розмовляти з дитиною, для того, щоб її мовлення добре розвивалось? Відповідь на це запитання досить проста. Найближчі люди, які оточують дитину, дуже допомагають їй розвивати мовлення шляхом наслідування. Першим прикладом є мова усіх членів сім'ї. Але задля того, щоб процес наслідування був правильним, то батькам потрібно дотримуватись таких правил: не потрібно спотворювати власну мову; не слід використовувати незрозумілі для дитини слова та складні лексико-граматичні звороти або ж фрази; мовлення батьків та оточуючих повинно бути чітким, емоційно-виразним, у стриманому темпі та обов'язково граматично правильним; дитині потрібно ставити лише конкретні запитання та не підганяти її з відповіддю під час спілкування з нею. Ці рекомендації продемонстровані у додатку Б.

Дуже важливо старатись розмовляти із дитиною якомога більше, а особливо, якщо вона ще навіть не говорить. Під час ігор можна складати якісь цікаві історії, про

те що відбувається. До прикладу, якщо мама або тато готують їжу, то бажано розповідати про те, що вони роблять в даний момент «Оленко, сьогодні я буду готувати вареники, хочеш мені допомогти? Для початку нам потрібно почистити картопельку та відварити її у соленій воді, також чистимо цибульку, дрібномо та робимо піджарку. Потім розминаємо картоплю та з'єднуємо із піджаркою. Робимо тісто, ліпимо вареники з порційних частинок (під час цього потрібно дати дитині змогу робити вареники самій)». Так дитина засвоює нові слова та різну інформацію, запитує та уточнює у мами що їй не зрозуміло, що їй сподобалось [14].

Чи впливає загальна та дрібна моторика на формування мовлення? У світі існує велика кількість батьків, які через обмаль вільного часу або ж незнання, чи через будь-які інші причини, практично не приділяють уваги розвитку загальної та дрібної моторики. Така поведінка дає свої наслідки у майбутньому їхньої дитини. Мовлення та рухи рук взаємопов'язані, бо дрібна моторика – один з чинників формування мовленнєвого розвитку. Ігри у яких беруть участь руки і пальці сприяють розвитку тіла та розуму, підтримують мозкові системи. Тому одним із показників інтелектуальної готовності дитини до школи це рівень розвитку дрібної моторики. Щодо загальної моторики, то це основа для фізичного розвитку всього організму дитини. Тому не потрібно ігнорувати бажання дитини побігати, пограти у квача, хованки, доньки-матері, оскільки такі заняття можуть впливати на мовлення малюка.

Як активізувати мовлення дитини? Одним із найефективніших варіантів є декламування знайомого вірша із нею, коли дитина каже останнє слово у рядку. До прикладу: «Ой болять у мене...(зуб), бо не хоче їсти...(суп), хоче...(меду), хоче...(грушки), хоче теплої...(пампушки). А якщо дасте...(сметани), враз боліти...(перестане)». Ще можна попрацювати із віршиком за допомогою картинок, тобто беремо ілюстрацію на якій зображена груша. Говоримо: «Це груша. Де росте груша? Груша росте на дереві. Груша це солодкий фрукт». Речення повинні бути короткими та лаконічними. Якщо у словниковому запасі з'являється нове слово в цьому випадку «груша», то кожного разу потрібно називати його своїм іменем, не замінюючи на «вона», «у неї», «на ній». І так бажано працювати над кожним віршем.

Задля того, щоб будь-яке слово із пасивного словника перейшло в активний, потрібно часто його повторяти, та не тільки під час навчання, а й підчас гри чи інших занять. Це все дуже корисно, але не потрібно перенавантажувати дитину великою кількістю складних слів, які для дитини важкі за вимовою [13].

Не менш важливим є спілкування малюка із ровесниками. Найчастіше у такому віці вони знайомляться на дитячих майданчиках, у садочку або ж на розвиваючих заняттях. Якщо дитина буде регулярно спілкуватись із однолітками, то це допоможе їй розвивати навички комунікації, а також знайомитися зі словами та виразами, які використовують у сім'ї іншої дитини [16].

У багатьох батьків виникає запитання: «Які ж фактори можуть спричинити порушення мовлення у дітей?». Якщо фахівці діагностували порушення мовлення як самостійний дефект, а не як наслідок органічного ураження при порушенні слуху чи інтелекту. Причини бувають різними:

- Порушення диференціації звуків, тобто коли дитина не розрізняє протилежні звуки б-п, с-з, с-ш, с-ц, р-л та ін.
- Порушення розуміння мовлення.
- Труднощі в комунікації і або відсутність мотивації до спілкування.
- Порушення у будові артикуляційного апарату наприклад: коротка під'язикова вуздечка, готичне піднебіння, масивний язик, порушена робота м'язів язика, неправильний прикус, відсутність зубів у дитини.
- Порушення дихання.
- Неправильне або ж спотворене мовлення дорослих в оточенні дитини.
- Ускладнена або патологічна вагітність.
- Ускладнені або патологічні пологи.
- Сім'я приділяє мало часу для розвитку мовлення дитини, не читає їй, не розмовляє, не грає в ігри.
- Педагогічна занедбаність дитини.
- Спадковість.

- Поганий спосіб життя, тобто коли батьки вживають алкоголь, наркотики або ж палять.
- Психічні захворювання або стрес.
- Проблеми з харчуванням [17].

Тривожні сигнали в розвитку дитини, на які повинні звернути увагу батьки ми подали у додатку В.

Отже, успішний розвиток мовлення дитини у ранньому віці залежить від того, наскільки батьки приділяють увагу тому, як дитина спілкується та взаємодіє з навколишнім середовищем; розвивають в дитини слухову пам'ять, увагу, логічне мислення та уяву. Тому слід пропонувати їй різноманітні ігри, загадки, вірші та інші розвиваючі завдання. Батькам необхідно створювати комфортну атмосферу для спілкування та взаємодії з дитиною, підтримувати її інтерес до вивчення мови та постійно стимулювати розвиток мовлення. Дуже важливо враховувати індивідуальні особливості дитини та дотримуватися гнучкого підходу до виховання та розвитку її мовленнєвих навичок.

ВИСНОВКИ

На початковому етапі вдалось повністю розкрити базові питання, терміни, які пов'язані з розвитком мовлення дитини у ранньому віці, та впливом родинного спілкування на нього. З метою вивчення впливу родинного спілкування на розвиток мовлення дитини у ранньому віці були проведені дослідження та аналіз наукової літератури. За результатами аналізу було встановлено, що родинне спілкування має вагомий вплив на розвиток мовлення дитини.

Сім'я відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку мовлення дитини раннього віку. Як первинний природний інститут, сім'я створює умови для формування мовних навичок, розширення словникового запасу та розвитку комунікативних вмінь. Ось декілька способів, якими сім'я впливає на розвиток мовлення дитини: мовленнєва стимуляція, мовний зразок, комунікація, читання та розповіді, мовні ігри та активності. Мовленнєва стимуляція – сім'ї дитина щодня оточена мовою. Розмовляючи з дитиною, батьки та інші родичі спонукають її сприймати, розуміти і вживати слова. Регулярні розмови з дорослими допомагають формувати в дитини мовну компетенцію. Мовний зразок – сім'я є головним джерелом мовного зразка для дитини. Вона спостерігає, слухає і наслідує мовлення батьків. Чим багатшим та різноманітнішим є мовлення дорослих у сім'ї, тим більше можливостей має дитина вивчити нові слова, фрази та граматичні конструкції. Комунікація – ім'я сприяє розвитку комунікативних вмінь дитини. Взаємодія з батьками та іншими членами сім'ї надає дитині можливість висловлювати свої думки, питання та потреби. Це допомагає розвивати її навички виразного мовлення, розуміння інших людей та спілкування. Читання та розповіді – у багатьох сім'ях дорослі читають дітям книжки або розповідають їм різні історії. Це сприяє розвитку мовного багатства, фантазії та уяви у дитини. Крім того, це допомагає їй усвідомлювати правильну структуру речення та розуміння сюжету. Мовні ігри та активності – сім'я може організовувати різноманітні мовні ігри, загадки, співпрацювати з дитиною над розвиваючими завданнями. Це стимулює мовленнєву активність дитини, сприяє розвитку її фонетичних, лексичних та граматичних навичок. Усі ці аспекти сімейного оточення

допомагають дитині пізнавати світ через мову, розвивати мовні навички та підготуватися до подальшого навчання. Сім'я виступає не лише як постачальник мовного матеріалу, але й як партнер у комунікативному процесі, що визначає успішний розвиток мовлення дитини. Найближче оточення дитини є першим середовищем, в якому дитина починає вивчати мову, і як правило, вона є головним джерелом інформації для дитини. Різноманітність і багатство мовленнєвих зразків, які надає найближче оточення дитини, дуже важливі для формування мовлення малюка. Сім'я створює для дитини комфортні умови для розвитку мовлення, що сприяє формуванню здатності висловлювати свої думки і відчуття.

Негативний вплив родинного спілкування може призвести до затримки мовленнєвого розвитку дитини, або навіть до розвитку мовленнєвих порушень. Недостатня кількість спілкування з дорослими, використання складних слів, прояв агресії все це може призвести до зниження рівня мовленнєвої компетенції дитини. Також, несприятливе середовище у сім'ї може спричинити емоційне та психічне напруження дитини, що також може відбитися на її мовленні. Окрім того, надмірний контроль та критика з боку батьків можуть стати на заваді вільному розвитку мовлення дитини.

У дітей раннього віку можуть виникати різні мовленнєві порушення, такі як затримка мовленнєвого розвитку, дислалія, афазія, заїкання тощо. Виявлення таких порушень рано і вжиття профілактичних заходів може великою мірою полегшити їх подальше лікування і вирішення. Профілактика мовленнєвих порушень у дітей раннього віку включає такі заходи:

- створення сприятливого мовленнєвого середовища: забезпечення розмовного спілкування, читання книжок, співпраці з дитиною, розповіді, що спонукають розвиток мови та комунікативних навичок.

- регулярна комунікація з дитиною: батьки та родичі повинні активно спілкуватися з дитиною, задавати запитання, реагувати на її спроби виразного мовлення, стимулювати її мовленнєвий розвиток.

- використання мовних ігор та активностей: гра, загадки, веселі ігри з

мовленням можуть сприяти розвитку мови та мовленнєвої моторики.

- регулярні візити до логопеда: проведення профілактичних оглядів у логопеда може виявити потенційні проблеми мовлення та розпочати вчасне втручання.

- збагачення словникового запасу: підтримка дитини в оволодінні новими словами шляхом читання, розповідей, відвідування мовних груп або класів. Важливо пам'ятати, що ранні виявлення та профілактика мовленнєвих порушень допомагають забезпечити успішний розвиток мовлення дитини. У разі виявлення певних проблем варто звернутися до фахівця, такого як логопед, для додаткової оцінки та підтримки.

Вплив родинного спілкування на розвиток мовлення дитини у ранньому віці є важливою темою для вивчення. Сім'я – одна із найважливіших складових, яка допомагає формувати мовлення дитини, і тому, батьки повинні бути свідомі та відповідальні в своїй ролі в цьому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баскакова О.Ф. Раннє виявлення і профілактика мовленнєвих порушень у дітей. *Таврійський вісник освіти*. І, 2 (50). 2015. С. 70–76.
2. Богуш А., Маліновська Н. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку. Підручник для учнів педагогічних коледжів спеціальності 012 Дошкільна освіта. Київ : Слово, 2021. 336 с.
3. Богуш А.М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку : навчальний посібник. К. : Слово, 2004. 344 с.
4. Вплив сім'ї на розвиток мовлення дитини - ДНЗ №66. ДНЗ №66. URL : <http://66.sadok.zt.ua/vplyv-siyi-na-rozvytok-movlennya-dytyny/> .
5. Дуткевич. Т.В. Дитяча психологія. К. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
6. Заброцький М.М. Вікова психологія. Навчальний посібник. 2-е видання, виправлене і доповнене. – К. : Слово, 2002. 104 с.
7. Заплатна С.М. До проблем логопедичної діагностики дітей із порушенням мовленнєвого розвитку. *Теорія практика сучасної логопедії: збірник наукових праць*, №2. 2014. С. 56– 60.
8. Калуська Л. Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку «СОНЯШНИК». Тернопіль : Мандрівець, 2015. 88 с.
9. Кононко О.Л. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / М- во освіти і науки України, Акад. пед. наук України; наук, ред. та упоряд. К. : Світич, 2008. 430 с.
10. Крутій К.Л. Створення мовленнєвого середовища: теоретичні засади і практична реалізація. Запріжжя : «ЛПІС» ЛТД, 2001. 164 с.
11. Макаренко А.С. Книга для батьків. К. : Вища школа, 1982. С. 97–99.
12. Мовленнєвий розвиток. Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №77 Харківської міської ради». Головна - Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №77 Харківської міської ради». URL : http://dnz77.edu.kh.ua/movlennyevij_rozvitok/

13. Науково-популярний журнал. *Будьмо здорові*, 11. 2007. С. 23.
14. Науково-популярний журнал. *Будьмо здорові*. 2008. С. 20.
15. Орап М.О. Мовленнєва компетенція та мовленнєва діяльність у структурі мовленнєвого досвіду особистості. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*, 48. 2014. С. 78–91. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2014_48_22
16. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі». 2014. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/rozvitku-ditini-doshkilnogo-vikuya-u-svitinova-redaktsiyachastina-1.pdf>.
17. Рібцун Ю.В. Вплив ендогенних та екзогенних факторів на становлення мовленнєвої діяльності молодших дошкільників із ЗНМ. *Народна освіта*, 2 (11). 2010. С. 46–54.
18. Розвиток мови дитини. Комунальний заклад Київської обласної ради «Мостищенська спеціальна школа». *Комунальний заклад Київської обласної ради «Мостищенська спеціальна школа»*. 2016. URL : <http://mostishche.in.ua/розвиток-мови-дитини/>.
19. Тарасун В. Філософські та соціокультурні засади спеціальної освіти. *Дефектологія*. № 3. 2004. С. 2–6.
20. Чубенко О.В. Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна: Передумови формування усного мовлення в дітей. 2011. URL : https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp5/chubenko.pdf
21. Шеремет М.К. Логопедія. Підручник, третє видання, перероблене та доповнене. К. : Слово, 2013. 672 с.
22. Як розвивати мовлення дитини? Що робити, якщо дитина не говорить?
2023. URL : https://youtu.be/DpntVy_3ueU

ДОДАТКИ

Додаток А

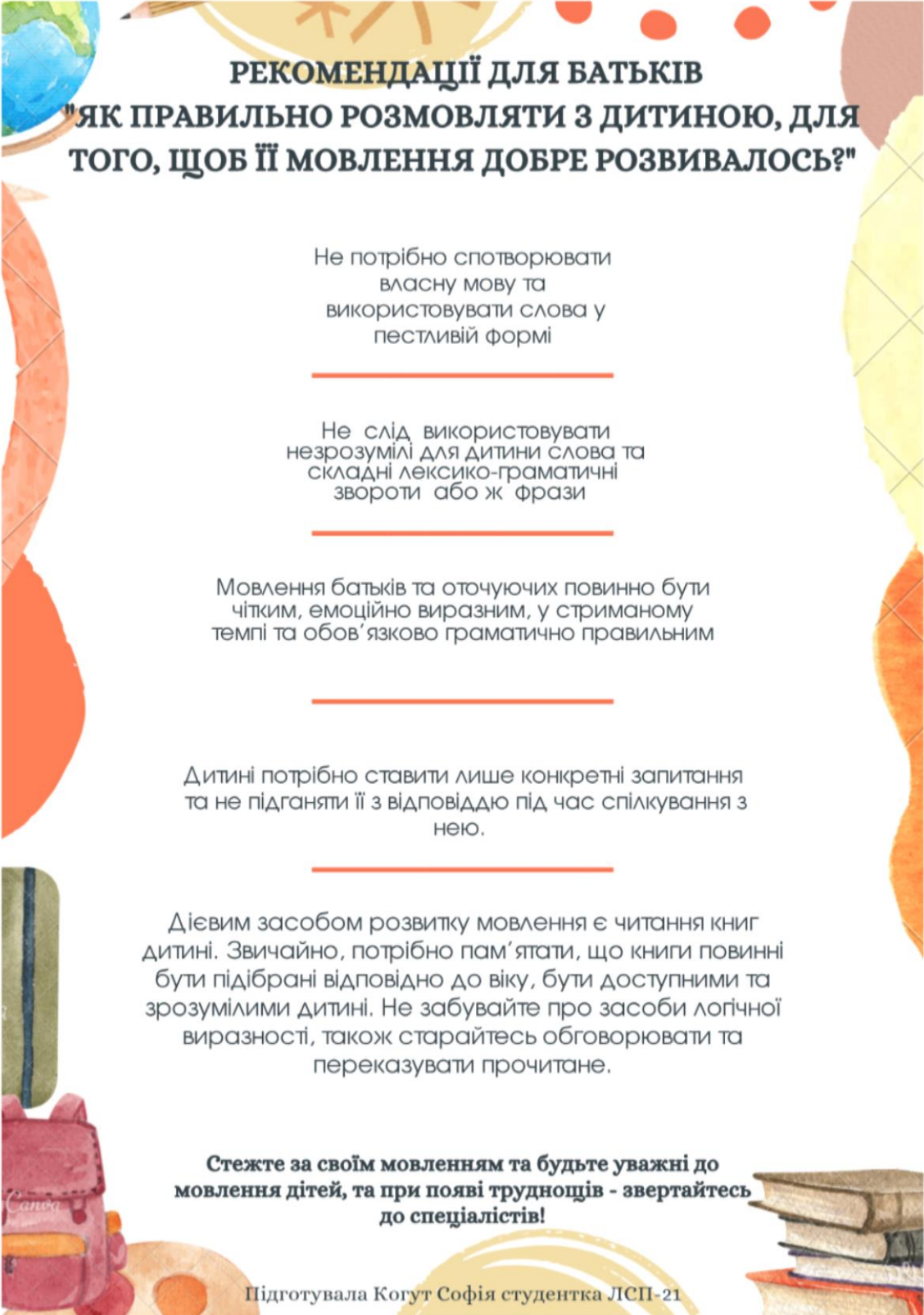
Отже, перші слова у дитини з'являються наприкінці першого року життя. У темпах розвитку мовлення у хлопчиків і дівчаток спостерігаються деякі відмінності. Є дані про те, що у дівчаток слова з'являються на 8-9-му, у хлопчиків - на 11-12-му міс. життя. Перші слова дитини характеризуються низкою особливостей, а саме:

- тим самим словом (мама) дитина може висловлювати звертання, вказівку, прохання, скарзу;
- слово може висловлювати закінчене цілісне повідомлення, тобто відповідати реченню;
- слово зазвичай може бути поєднанням відкритих складів, що повторюються (ма - ма, па - па, дя - дятоцо);
- за збереження частини слова (кореня, першого чи наголошеного складу) звуковимовою є спотвореною. Ці фонетичні спотворення стають дедалі помітнішими на тлі швидкого поповнення словника дитини і розвитку лексико-семантичної сторони її мовлення, це особливо помітно порівняно зі звуковимовлянням дитини, яке для свого вдосконалення потребує істотного дозрівання у неї фонематичного сприймання, фонематичних уявлень і мовленнєвої моторики.

Мовленнєва активність дитини цього віку ситуативна, тісно пов'язана з предметно-практичною діяльністю і залежить від емоційної участі дорослого у спілкуванні. Вимовляння дитиною слів супроводжується зазвичай жестами і мімікою. Швидкість оволодіння активним словником у переддошкільний вік має індивідуальний характер. Особливо швидко поповнюється словник в останні місяці другого року життя.

На третьому році життя різко посилюється потреба дитини у спілкуванні. У цей період не тільки стрімко збільшується обсяг загальноживаних слів, а й зростає здатність до словотворення («Андюшка - подушка», «копатка» замість лопатка, «відключити двері» замість відкрити двері). Поступово формується вміння правильно пов'язувати слова у реченні. Від простої фрази з двох слів дитина переходить до вживання складної фрази з використанням сполучників, відмінкових форм іменників, одиниць і множини. Збільшується кількість прикметників.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ БАТЬКІВ

"ЯК ПРАВИЛЬНО РОЗМОВЛЯТИ З ДИТИНОЮ, ДЛЯ ТОГО, ЩОБ ЇЇ МОВЛЕННЯ ДОБРЕ РОЗВИВАЛОСЬ?"

Не потрібно спотворювати власну мову та використовувати слова у пестливій формі

Не слід використовувати незрозумілі для дитини слова та складні лексико-граматичні звороти або ж фрази

Мовлення батьків та оточуючих повинно бути чітким, емоційно виразним, у стриманому темпі та обов'язково граматично правильним

Дитині потрібно ставити лише конкретні запитання та не підганяти її з відповіддю під час спілкування з нею.

Дієвим засобом розвитку мовлення є читання книг дитині. Звичайно, потрібно пам'ятати, що книги повинні бути підібрані відповідно до віку, бути доступними та зрозумілими дитині. Не забувайте про засоби логічної виразності, також старайтесь обговорювати та переказувати прочитане.

Стежте за своїм мовленням та будьте уважні до мовлення дітей, та при появі труднощів - звертайтеся до спеціалістів!

Підготувала Когут Софія студентка ЛСП-21

«Тривожні сигнали в розвитку дитини, на які повинні звернути увагу батьки»

<i>Вік дитини</i>	<i>Можливі проблеми</i>
до кінця 1 місяця	При дискомфорті (наприклад, не бажає їсти) не кричить
до кінця 4 місяця	Не посміхається, коли з ним розмовляють
до кінця 5 місяця	Не вимовляє звуки, склади, не шукає поглядом предмет, на який вказує дорослий
до кінця 7 місяця	Не старається привернути до себе увагу
до кінця 9 місяця	Не з'явилися слова, що складаються з однакових складів (ма-ма, дай-дай)
до кінця 10 місяця	Малюк не використовує склади, звукосполучення, не відповідає рухами по ситуації
до кінця 12 місяця	Не вимовляє осмислено жодного слова, не виконує простих вимог («дай іграшку»)
до кінця 15 місяця	Не використовує осмислено слова «тато», «мама»
до кінця 19 місяця	Не показує частини тіла, що називає дорослий
до кінця 29 місяця	Не розуміє значення «великий-маленький»